

LETNÍ TEATROLOGICKÉ SYMPOZIUM

zámek Mikulov

Sala terenna

28. – 29. 7. 2023

Symposium se koná v rámci Divadelního festivalu Mikulov
Moravský Parnas Johanna Georga Gettnera

Kabinet pro studium českého divadla, Institut umění – Divadelní ústav

Regionální muzeum v Mikulově

REGIONÁLNÍ
MUZEUM
V MIKULOVĚ

Program sympozia 2023

Pátek 28. července

13:00 – 13:15 zahájení sympozia

První blok

13:15 – 15:30

Rostislav Smíšek: *Šlechtic a (hudebně dramatické) představení u císařského dvora na přelomu 17. a 18. století*

Miroslav Kindl: *Střelný prach, ohňostroje a ohňostrůjné iluminace v evropském umění*

Vladimír Maňas: *Lichtenštejn – Ditrichštejn – Brno – Mikulov: klíčové postavy a centra hudebního dění na Moravě v první polovině 17. století aneb Mezi renesancí a barokem*

19:00 Moravský Parnas (kostel sv. Václav): SOCIETAS INCOGNITORUM – Carlo Abbate – *Missa Concertata* (Duchovní hudba na dvoře kardinála Dietrichsteina v Mikulově)

Sobota 29. července

Druhý blok

9:00 – 10:30

Eliška Kubartová: *„Vidím a chutnám, že Pán je dobrý“: Smyslovost/smyslnost pozdně středověké a raně novověké (ženské) devoce*

Stanislav Bohadlo: *„Comaedi“ mezi zpovědí a odpustky za Putzů von Adlersturn v Mimoni (1650–1696). Rekatolizace vs. zbožnost v době Johanna Georga Gettnera (1645–1696)*

Jiří Bláha: *Josef Platzer a dekorace vídeňských divadel okolo roku 1800 aneb Potíže se zaměstnavatelem, nečekaná smrt a intrikářská vdova*

diskuze / přestávka s kávou

Třetí blok

10:45 – 12:15

Klára Škrobánková: *Mořský tygr paní Nannette Philadelphia*

Aleš Kolařík: *Politika a divadlo pod jednou střechou. Specifika Lidového divadla Dělnického domu v Brně-Židenicích*

Petra Honsová: *Ladislav Smoček a jeho Nejlepší den*

diskuze / polední přestávka s občerstvením

Čtvrtý blok

13:15 – 15:15

Iva Mikulová: *„Paměť lidská je omezená a ve své podstatě nejistá.“ Neviditelná práce archivářky brněnského Národního divadla Eugenie Dufkové*

Helena Hantáková: *Knihovna Adolfa Scherla jako zrcadlo renesanční osobnosti*

Věra Velemanová: *Vzpomínka na Martina Švejdu (program z Martinovy tvorby)*

diskuze / zakončení sympozia

17:00 Moravský Parnas (galerie Konvent): TOY MACHINE – *O velikém čarodějovi*

20:00 Moravský Parnas (zámecká zahrada): GEISSLERS HOF-COMOEDIAN-TEN – *Simply Simplicius aneb Svatá prostoto*

ANOTACE PŘÍSPĚVKŮ

JIŘÍ BLÁHA

Restaurátor a historik umění; člen správní rady Nadace barokního divadla zámku Český Krumlov, kterou zastupuje v Asociaci historických divadel v Evropě PERSPECTIV. Zkoumal nebo restauroval většinu našich zámeckých divadel. Vydal rukopis A. Bartuška o zámeckých a školních divadlech, psal o divadlech v Litomyšli a Českém Krumlově nebo o malovaných oponách. Maloval dekorace pro převozná barokní divadla Florea Theatrum.

Josef Platzer a dekorace vídeňských divadel okolo roku 1800 aneb Potíže se zaměstnavatelem, nečekaná smrt a intrikářská vdova

Jméno pražského rodáka Josefa Platzera, malíře dekorací vídeňského dvorního divadla, je obligátní součástí většiny přehledů dějin scénografie a díky zachovanému souboru dekorací zámeckého divadla v Litomyšli zazní čas od času i mimo odborné kruhy. Za jménem z rejstříků historických příruček se však skrývá dramatický osud plný „nepříznivých příhod a úkladů“ (Dlabacž).

STANISLAV BOHADLO

Muzikolog, pedagog, organizátor hudebního života a propagátor baroka. Spolu s divadelní společností Geisslers Hofcomoedianten probouzí k životu umělecké vize hraběte Františka Antonína Sporcka o spojení barokního divadla, opery a hudby s komponovanou barokní krajinou v areálu bývalých lázní Kuckus-Baade v labském údolí. Působí jako vedoucí Kabinetu barokních studií při Hudební katedře Univerzity Hradec Králové.

„Comaedi“ mezi zpovědí a odpustky za Putzů von Adlersturn v Mimoni (1650–1696). Rekatolizace vs. zbožnost v době Johanna Georga Gettnera (1645–1696)

Heslo ‚Mimoň‘ (lat. Mimona, něm. Niemes) v někdejší boleslavském kraji překvapivě nefiguruje v žádném českém, německém nebo anglickém hudebním slovníku, přestože německo-latinské farní archivní prameny dokumentují už ve druhé polovině 17. století souvislý provoz chrámové a paraliturgické hudby nejen v městě samotném, ale i výrazné vztahy s okolními městy (Zákupy, Jablonné v. P., Stráž p. R., Bezděz i Žitava). Opakované konfiskace majetku a věroučné změny stabilizoval až prohabsburský rod Putzů z Adlersturnu po Třicetileté válce, který financoval obnovu – transformaci církevních objektů a duchovního života. Termíny a pojmy *Kirchenspiel*, *procesí*, *Růžencové bratrstvo*, *Translatio*, *zpověď* a *odpuštění* obsahují silnou vrstvu teatrality, kterou sdílely stovky věřících během církevního roku a která vrcholila i doloženými divadelními představeními – ‚Comaedi‘ v plenéru před zámkem.

HELENA HANTÁKOVÁ

Vedoucí knihovny Divadelního ústavu. V letech 1993–2002 a 2006–2010 byla členkou mezinárodní exekutivy organizace SIBMAS. Věnuje se převážně metodice divadelních archivů a knihoven.

Knihovna Adolfa Scherla jako zrcadlo renesanční osobnosti

Na podzim roku 2017 nabídla rodina zesnulého dr. Adolfa Scherla jeho rozsáhlou knihovnu Divadelnímu ústavu, konkrétně Kabinetu pro studium českého divadla. Knihovna byla převzata v roce 2020 a byla přestěhovaná do nově vzniklých prostor v Nekázance (další pracoviště IDU). Ve svém příspěvku se věnuji třem různým úhlům pohledu na zpracování a využití dané knihovny. Dva jsou formální a nahlíží knihovnu z hlediska její fyzické kondice a knihovnického

zpracování. Posledním z nich je obsahová charakteristika celého fondu, která dokumentuje osobnost A. Scherla.

PETRA HONSOVÁ

Studovala teatrologii na FF UK a scénologii na DAMU. Spolupracuje s Činoherním klubem, kde se soustředí na archivní a redaktorskou práci. Napsala monografii *Jiří Hálek a Jiřina Třebická. K herectví Činoherního klubu a 60. let*. V Kabinetu pro studium českého divadla se podílí na projektu Česká divadelní encyklopedie.

Ladislav Smoček a jeho *Nejlepší den*

Dramatik a režisér Ladislav Smoček napsal v roce 1995 hru *Nejlepší den*. K padesátému výročí osvobození Plzně americkou armádou ji věnoval městu a inscenoval ji v tamním Divadle Josefa Kajetána Tyla. Ve hře se vrací ke dvěma stěžejním zkušenostem svého života: k válce a osvobození. Jeho „dramaticko-esejistická koláž“ je silnou výpovědí o českých dějinách 20. století. Má vzácnou upřímnost, vážnost i humor.

MIROSLAV KINDL

Působí v Muzeu umění Olomouc jako vedoucí oddělení Arcidiecézní muzeum Olomouc, kurátor nizozemského malířství a Zámecké obrazárny Arcibiskupského zámku v Kroměříži. Na Katedře dějin umění Univerzity Palackého v Olomouci přednáší dějiny nizozemského malířství od 15. do 17. století. Specializuje se na nizozemské malířství, slavnosti a ceremonie 17. století a sběratelství 17. století.

Ohňová dramata. Střelný prach, ohňostroje a ohňostrůjné iluminace v evropském umění

Oheň jako jeden z živlů byl od nejstarších dob pro člověka úzce spojen s duchovním světem kultů a náboženství. Částečné ochočení ohně člověkem mělo za následek jeho další rozličné využití. Oheň v různých formách sloužil a slouží vojenským, duchovním i zábavním účelům. Ohňostroj jako spektakulární představení úzce souvisel s rozvojem užití střelného prachu a prvně jej dokumentujeme v Číně dynastie Tchang v 9. století. Přes arabský svět se střelný prach dostal do Evropy.

K velkému rozšíření ohňostrůjných představení došlo v průběhu 17. století na téměř všech evropských panovnických dvorech. Nejinak tomu bylo ve střední Evropě, kde střelný prach, rakety, kanóny, muškety a oheň ve službách složité alegorické zábavy nalézáme nejen v prostředí císařského dvora, ale také významné aristokracie. Přednáška navazuje na příspěvek z loňského sympozia a představuje čerstvé objevy z aktuálních výzkumů.

ALEŠ KOLAŘÍK

Divadelní historik a archivář; student doktorandského studia na Katedře divadelních studií FF MU. Ve své disertační práci se věnuje dramatické tvorbě Františka Langera. Zabývá se především československým divadlem 1. poloviny 20. století s důrazem na specifika a vývoj dramatiky ve sledovaném období. V poslední době se věnuje také výzkumu brněnského divadelního prostoru v období třetí republiky a za protektorátu.

Politika a divadlo pod jednou střechou. Specifika Lidového divadla Dělnického domu v Brně-Židenicích

Přednáška představí poloprofesionální soubor Dělnické divadelní družstvo později známé pod názvem Lidové divadlo, které působilo od roku 1907 v Dělnickém domě v Brně-Židenicích. Na konkrétní případové studii autor nastíní kontext dělnického poloprofesionálního divadla v Brně zejména v období První republiky, ale také v následném přechodném období Druhé republiky a prvních protektorátních let. Zaměří se na fenomén Dělnických domů a jejich multifunkčnost

umožňující pořádání nejen divadelních představení, kinoprojekcí, zábav, přednášek, ale také politických mítinků.

ELIŠKA KUBARTOVÁ

Působí na Katedře divadelních a filmových studií Univerzity Palackého v Olomouci a v Kabinetu pro klasická studia Filosofického ústavu AV ČR v Oddělení antické kultury a její recepce. Zabývá se divadelní a performativní kulturou antiky a středověku. Zaměřuje se na výzkum performativních aspektů antické a středověké literatury, plautovskou palliátu, teatralitu císařského Říma (divadelní aspekty naumachií a dalších podívaných, divadelnost císařské moci), na středověká kulturní a divadelní představení (performance nářků Panny Marie, lucemburské rituály moci) a na překlad pro divadlo.

„Vidím a chutnám, že Pán je dobrý“. Smyslovost/smyslnost pozdně středověké a raně novověké (ženské) devoce

Středověké a raně novověké náboženské divadlo představuje žánr s výrazným smyslovým rozměrem: Maria Magdalena se nesmí dotknout zmrtvýchvstalého Krista, nevěřící Tomáš vkládá prsty do jeho ran, v inscenacích o Svatodušních svátcích se od stropu kostela snášejí zapálené chomáčky rostlin, představení dotváří světlo a teplo vonných svic a nadpozemské melodie gregoriánského chorálu. Také další dobové náboženské fenomény s divadelními prvky zdůrazňují ústřední poselství křesťanské víry o slově, jež se stalo tělem, prostřednictvím zobrazovacích postupů, jako je mimetický realismus, tělesné spoluprožívání nebo aktivní participace na Kristově smrti a vzkříšení. Můžeme je pozorovat v dobových textech a představeních, např. ve zpěvech nářků Panny Marie před sochou piety, v komunitním snímání Kristova těla z kříže a jeho ukládání do hrobu nebo zbožném líbání rány v Kristově boku ve tvaru vulvy. Ačkoli tyto náboženské praktiky nebyly zdaleka určeny pouze pro ženské věřící, důraz na ženskou perspektivu i publikum je pro jejich obsah a význam zcela zásadní.

VLADIMÍR MAŇAS

Historik, muzikolog, sbormistr a organizátor hudebního života. Od roku 2005 působí jako pedagog v Ústavu hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Zaměřuje se na moravskou hudební topografii v raném novověku, hymnologii a duchovní dějiny raného novověku. V roce 2023 obhájil habilitační práci *Nicolaus Zangius: hudebník přelomu 16. a 17. století. Na stopě neznámému*. Založil a řídí komorní sbor Ensemble Versus, který je součástí brněnského Ensemble Opera Diversa.

Lichtenštejn – Ditrichštejn – Brno – Mikulov: klíčové postavy a centra hudebního dění na Moravě v první polovině 17. století aneb Mezi renesancí a barokem

Co dosud víme o hudebním dění na Moravě v první polovině 17. století? Vedle patronů, role zemských hejtmanů a důležitých center bude zmíněna především lichtenštejnská muzika pod vedením Nicolause Zangia a vztahy tohoto skladatele k moravské aristokracii na počátku 17. století, mikulovské aktivity světícího biskupa Gramaye a klíčová role několika italských hudebníků z minoritského řádu na dvoře Františka kardinála Ditrichštejna.

IVA MIKULOVÁ

Odborná asistentka na Katedře divadelních studií FF MU a výzkumná pracovnice v Oddělení 20. století a literatury současné AV ČR. Věnuje se českému divadlu druhé poloviny 20. století, divadelní kritice a německojazyčnému divadlu.

„Paměť lidská je omezená a ve své podstatě nejistá.“ Neviditelná práce archivářky brněnského Národního divadla Eugenie Dufkové

Dramaturgyně, redaktorka, publicistka a archivářka Eugenie Dufková se od 70. let 20. století aktivně zasazovala o zřízení archivu Národního divadla Brno. Poukazovala na nezbytnost existence divadelních archivů jako paměťových institucí, ve kterých jsou shromažďovány a tříděny archiválie. Sama řadu let spravovala archiv ND Brno a také iniciovala a naplňovala publikační a odbornou činnost této instituce. Vynášela tak na světlo poznatky zúročující roky neviditelné práce schraňování a systematizování dochovaných hmotných artefaktů a dokumentace. Připomenutím její práce budou nastoleny otázky po smyslu divadelních archivů v dnešní době, nastíněna bude stávající situace vybraných divadel a naznačeny potíže, s nimiž se výhledově budeme muset potýkat, pokud se tento typ paměťové instituce nepodaří udržet.

ROSTISLAV SMÍŠEK

Historik, vysokoškolský pedagog. Působí v Historickém ústavu Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Zabývá se šlechtou v pobělohorské době a utvářením obrazu Habsburků v symbolické řeči barokních performancí. Je autorem a spoluautorem knih *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Scheazenbergů za vlády Leopolda I.* (České Budějovice 2009), *Das Tagebuch Ferdinands zu Schwarzenberg aus den Jahren 1686-1688 und 1696-1697* (České Budějovice 2015), *Mezi Vídní, Varšavou a Moskvou. Diplomatická cesta Jana Kryštofa z Fragsteinu do Moskvy v letech 1657-1658* (České Budějovice 2020).

Šlechtic a (hudebně dramatické) představení u císařského dvora na přelomu 17. a 18. století

Průspěvek se bude věnovat vnímání divadelních a hudebně dramatických představení pořádaných u vídeňského dvora ve druhé polovině 17. a první půli 18. století očima urozených dvořanů. Autor vyjde z pestré škály pramenů osobní povahy příslušníků šlechtických rodů Ditrichštejnů, Harrachů, Lichtenštejnů, Questenbergů, Schwarzenbergů a dalších. Ti na stránkách takových písemností mnohdy zajímavým způsobem reflektovali průběh performancí. V naprosté většině případů je příliš nezajímalo dění na jevišti, ale spíše to, co se dělo v hledišti. Přesto se našly výjimky, jako například Konrád Adolf Albrecht z Albrechtsburku, které se se svými korespondenty neváhaly podělit o estetické dojmy ze shlédnutého představení.

KLÁRA ŠKROBÁNKOVÁ

Divadelní historička a překladatelka, zabývá se především moravským a slezským německojazyčným divadlem 19. století. Od roku 2018 pracuje v Kabinetu pro studium českého divadla IDU. Na Katedře divadelních studií FF MU přednáší o starším českém divadle, světovém baroku, osvícenství a romantismu. Společně s kolegy z Katedry anglistiky a amerikanistiky FF MU připravuje antologii českých překladů anglického restauračního divadla.

Mořský tygr paní Nannette Philadelphia

Zvěřince, cirkusová vystoupení či cvičené opice na prknech divadel patřily k oblíbeným kratochvilím 19. století. Rychlý rozvoj železniční a lodní dopravy poskytl divákům ve středu Evropy možnost prohlédnout si stále exotičtější zvířata, a to nejen v metropolích, ale i v menších městech a na periferii. Ve 20. letech 19. století se v německojazyčném kulturním prostoru objevuje tajemná paní Nannette Philadelphia, která slibuje jedinečnou podívanou – cvičeného středomořského tuleně, označovaného v tehdejší němčině See-Tyger, mořský tygr. V příspěvku bude představena trasa umělkyně a jejího tuleně napříč střední Evropou, popsána dramaturgii jednotlivých vystoupení a ukázány divadelní cedule vyobrazující tuleně v různých pozicích.